

Додаток
до листа Державного податкового університету
від «18» вересня 2026 року

RECOMMENDATIONS AND PROPOSALS
Following the International Scientific and Practical Conference
“IMPLEMENTATION OF EUROPEAN APPROACHES TO TAXATION
AND TAX PAYMENT CULTURE IN UKRAINE”
to the Ministry of Finance of Ukraine and
the State Tax Service of Ukraine

РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПРОПОЗИЦІЇ
за результатами Міжнародної науково-практичної конференції
«ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ ДО
ОПОДАТКУВАННЯ ТА КУЛЬТУРИ СПЛАТИ ПОДАТКІВ В
УКРАЇНІ»
для Міністерства фінансів України та
Державної податкової служби України

1. Щодо поетапного реформування механізму оподаткування ПДВ фізичних осіб — підприємців в Україні

Суть пропозиції. Поетапне поширення податку на додану вартість (ПДВ) на економічно більших фізичних осіб — підприємців (ФОП) з метою забезпечення балансу між збільшенням доходів бюджету, нейтральністю конкурентного середовища та адміністративною здійсненністю відповідних змін.

На першому етапі пропонується встановити вищий індексований поріг, наближений до сценарію **5 млн грн**, передбачивши механізми поступового входження платників до системи оподаткування ПДВ, перехідний (навчальний) період та тестування відповідних цифрових процедур.

На другому етапі, після аналізу фактичної поведінки платників податків, структури операцій **B2B/B2C** та адміністративної спроможності Державної податкової служби України (ДПС), поріг може бути скоригований або доповнений секторальними критеріями ризику. Такий підхід сприятиме наближенню України до європейської логіки поступової гармонізації оподаткування без створення надмірного фіскального навантаження на суб'єктів малого бізнесу.

Адміністративний дизайн запропонованої моделі доцільно сформувати з урахуванням щонайменше п'яти запобіжників:

1) **Індексований поріг**, прив'язаний до мінімальної заробітної плати або іншого стабільного макроекономічного індикатора, що дасть змогу запобігти ситуації, за якої інфляційні процеси фактично перетворюватимуть технічний параметр на приховане розширення сфери застосування ПДВ.

2) **Правило стійкого перевищення порогу протягом 12 місяців**, спрямоване на захист платника від наслідків сезонного або одноразового зростання обороту.

3) **Перехідний період**, у межах якого пріоритет має надаватися сервісній підтримці платників, а не застосуванню штрафної логіки.

4) **Спрощене адміністрування**, що може передбачати квартальну звітність, касовий метод, типові цифрові шаблони обліку, автоматичне інформування про наближення до встановленого порогу та спрощені рахунки.

5) **Ризик-орієнтований підхід до блокування податкових накладних**, спрямований на запобігання виникненню непропорційних операційних ризиків для добросовісних нових платників ПДВ.

2. Щодо адаптації електронної системи контролю за переміщенням підакцизних товарів (EMCS)

Суть пропозиції. Здійснення практичних кроків щодо реалізації визначеного стратегічними документами України курсу на адаптацію системи адміністрування акцизного податку до моделі акцизного оподаткування Європейського Союзу з акцентом на цифровізацію та посилення контролю за переміщенням підакцизних товарів.

Основними напрямками такої адаптації визначено:

1) **нормативно-правове та інституційне наближення** до вимог *acquis* ЄС, зокрема врегулювання режиму відстрочення сплати акцизного податку та статусу учасників переміщення підакцизних товарів;

2) **реформування інституту акцизного складу** як складової системи електронного контролю за переміщенням підакцизних товарів;

3) **цифрову трансформацію адміністрування** шляхом забезпечення наскрізної електронної простежуваності переміщення підакцизних товарів, автоматизованого обміну, зіставлення та аналізу даних;

4) **забезпечення функціональної та технічної сумісності інформаційно-комунікаційної системи ДПС з EMCS**, а також її інтеграцію з інформаційними ресурсами митних та інших державних органів;

5) **розвиток ризик-орієнтованого податкового контролю** на основі використання цифрових даних.

3. Щодо врегулювання колізій у сфері оподаткування наукових та освітніх стипендій

Суть пропозиції. Удосконалення нормативно-правового регулювання оподаткування міжнародних наукових та освітніх стипендій з метою забезпечення правової визначеності, запобігання ризикам подвійного оподаткування та створення сприятливих умов для міжнародної академічної мобільності.

У цьому контексті пропонується:

1) **чітко закріпити в Податковому кодексі України норму щодо звільнення міжнародних наукових та освітніх стипендій від оподаткування** за аналогією з положеннями § 3 № 44 EStG Федеративної Республіки Німеччина. Такий підхід сприятиме усуненню ризиків подвійного оподаткування, забезпеченню прозорості оподаткування відповідних доходів та створенню додаткових передумов для повернення науковців в Україну;

2) **ДПС України спільно з Міністерством освіти і науки України розробити та затвердити узагальнюючу податкову консультацію (УПК)** із чіткими роз'ясненнями щодо порядку декларування іноземних грантів та стипендій. Це сприятиме уніфікації практики застосування податкового законодавства та мінімізації ризиків його неоднакового трактування;

3) **забезпечити подальший розвиток сервісно-орієнтованої моделі взаємодії ДПС із платниками податків** шляхом розроблення спеціалізованих «Податкових гайдів» для науковців та отримувачів грантів, які беруть участь у програмах міжнародної академічної мобільності;

4) **розглянути можливість автоматизації обміну даними між органами реєстрації місця проживання громадян та податковими органами** за аналогією з німецькою системою *Steuer-ID*, що сприятиме зменшенню бюрократичного та адміністративного навантаження на платників податків.

4. Щодо розвитку відкритих даних як інструменту формування податкової культури суспільства

Суть пропозиції. Подальший розвиток цифрових сервісів у сфері податкового адміністрування з метою підвищення прозорості податкових надходжень, посилення усвідомлення громадянами власного внеску у формування публічних фінансів та формування податкової культури суспільства.

Державна податкова служба України розвиває сервіс «Податкова карта України», який забезпечує доступ до інформації про податкову активність платників, зокрема за видами економічної діяльності та територіями, а також про обсяги надходжень до державного та місцевих бюджетів.

Водночас з метою подальшого формування податкової культури доцільним є розвиток таких цифрових сервісів у напрямі надання громадянам більш персоніфікованої інформації про обсяги сплачених ними податків та напрями використання відповідних бюджетних коштів.

Зокрема, доцільним є розроблення відповідного сервісу, наприклад у межах застосунку «Дія», який на основі інформації ДПС формував би індивідуальну податкову картку громадянина із зазначенням:

- 1) сум податків, сплачених податковими агентами за відповідним реєстраційним номером;
- 2) сум податків, сплачених громадянином самостійно;
- 3) сум, визначених за результатами річного декларування.

Такий сервіс міг би відображати не лише загальну суму сплачених податків за певний період, а й **структуру податкових платежів за їх видами та відповідними бюджетами**, що сприяло б усвідомленню громадянином власного внеску у формування публічних фінансів.

На основі даних порталу відкритих даних та інформації Державної казначейської служби України сервіс міг би відображати **розподіл сплачених податків між державним та місцевими бюджетами**, а також демонструвати напрями подальшого використання бюджетних ресурсів за економічною, функціональною та програмною класифікаціями видатків.

Додатково доцільним є надання безпосередніх посилань на паспорти бюджетних програм та звітність про їх виконання, у тому числі інформацію щодо оцінювання ефективності їх реалізації.

Таким чином, громадянин отримав би можливість простежити умовний ланцюг **«сплачені податки → бюджет → бюджетні видатки → суспільні послуги»**, що сприяло б підвищенню усвідомлення власної ролі у фінансуванні держави та територіальних громад і, відповідно, формуванню податкової культури.

5. Щодо напрямів формування податкової культури з урахуванням європейського досвіду

Суть пропозиції. Розвиток системи формування податкової культури з урахуванням європейського досвіду та з орієнтацією на підвищення рівня податкової грамотності, довіри до податкової системи та усвідомлення громадянами суспільного значення сплати податків.

Основними напрямами визначено:

- 1) **Інтеграція податкової грамотності у фінансову освіту.** Базові знання про податки доцільно системно включати до економічної та фінансової освіти школярів, студентів і майбутніх підприємців.

- 2) **Створення єдиного цифрового середовища податкової освіти.** Український досвід онлайн-навчання, започаткований ДПС, може бути розширений за логікою *Finanznavi* — із тематичними навчальними матеріалами, практичними кейсами, тестами для самоперевірки та окремими освітніми модулями для різних категорій платників податків.

- 3) **Посилення сервісної функції податкової адміністрації.** Досвід Швеції демонструє важливість не лише контролю за дотриманням податкового законодавства, а й надання платникові необхідної допомоги у належному виконанні податкового обов'язку.

4) **Орієнтація на майбутніх платників податків.** Податкову культуру доцільно формувати ще до початку трудової або підприємницької діяльності. Особливого значення набувають практичні знання щодо оподаткування заробітної плати, здійснення підприємницької діяльності, використання електронних сервісів, реалізації податкових прав та виконання податкових обов'язків.

5) **Поєднання податкової освіти з формуванням довіри.** Інформування саме по собі не є достатнім. Воно має супроводжуватися зрозумілою комунікацією з боку держави, прозорістю процедур та демонстрацією суспільного значення податкових надходжень.

6) **Розвиток партнерства між податковими органами, закладами освіти та громадянським суспільством.** Такий підхід відповідає європейській практиці багатосуб'єктної фінансової освіти та може забезпечити системність і послідовність формування податкової культури.

6. Щодо вдосконалення системи податкової грамотності

Суть пропозиції. Доцільно визначити податкову грамотність як складову фінансово-правової культури та інтегрувати відповідні положення до державних програм фінансової освіти.

Зміст таких програм має охоплювати не лише питання обчислення та сплати податків, а й **конституційно-правову природу податкового обов'язку, права платника податків, межі компетенції контролюючих органів, а також способи адміністративного та судового захисту прав платників податків.**

Важливим напрямом є розвиток передбаченого статтею 17 Податкового кодексу України права на отримання податкової інформації. У цьому контексті доцільним видається запровадження **стандарту зрозумілого податкового інформування**, який передбачав би представлення складних правових положень у формі алгоритмів, практичних життєвих ситуацій, інтерактивних калькуляторів та персоналізованих пояснень без втрати юридичної точності.

Доцільно також **посилити освітню функцію Електронного кабінету платника** шляхом надання поряд з інформацією про суму податкового зобов'язання зрозумілого пояснення правової підстави його виникнення, строку виконання, можливих наслідків порушення та доступних способів захисту.

За такого підходу цифровий сервіс одночасно виконуватиме **адміністративну, правореалізаційну та просвітницьку функції.**

Окремого значення набуває **взаємозв'язок податкової грамотності з місцевими фінансами.** Доцільним є підвищення прозорості інформації про те, які податкові надходження формують доходи місцевих бюджетів та на фінансування яких публічних послуг спрямовуються відповідні кошти.

Це сприятиме усвідомленню зв'язку між виконанням податкового обов'язку та фінансовим забезпеченням потреб територіальної громади.

7. Щодо оцінювання ризиків прийняття законопроекту «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо реєстрації платників єдиного податку платниками податку на додану вартість»

Суть пропозиції. Внесення запропонованих змін до абзацу другого пункту 296.1 статті 296 Податкового кодексу України шляхом розширення кола осіб, які є платниками ПДВ, та запровадження обов'язковості їх реєстрації як платників цього податку шляхом доповнення статті 297 пунктом 297.8, на думку авторів пропозиції, може мати суттєвий вплив на функціонування малого бізнесу.

Ключовим наслідком запропонованих законодавчих змін визначається **ризик нівелювання концептуальних засад спрощеної системи оподаткування**, оскільки суб'єкти господарювання можуть втратити можливість застосування пільгової ставки єдиного податку у розмірі 5 % без можливості нарахування ПДВ (пункт 4 розділу I проєкту; підпункт 6 пункту 293.8 статті 293 ПК України) та бути змушені перейти на 3-відсоткову ставку із додатковим нарахуванням 20 % ПДВ шляхом обов'язкового подання заяви про зміну ставки (пункти 2 та 4 розділу I проєкту; пункт 183.9 статті 183, підпункт «г» підпункту 4 пункту 293.8 статті 293 ПК України).

На думку авторів пропозиції, це може спричинити **зростання податкового та фінансово-адміністративного навантаження на суб'єктів малого підприємництва**, а в сегменті кінцевого споживання товарів і послуг — зумовити зростання роздрібних цін та, як наслідок, негативно вплинути на конкурентоспроможність відповідних суб'єктів господарювання.

Поряд із фінансовим чинником, окремим ризиком визначається **ускладнення обліково-аналітичних процесів**, оскільки адміністрування ПДВ відповідно до розділу V Податкового кодексу України передбачає залучення кваліфікованих фахівців у сфері бухгалтерського обліку, складання та реєстрації податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних відповідно до статті 201 ПК України, а також постійний моніторинг ліквідності на спеціальних рахунках у системі електронного адміністрування ПДВ відповідно до статті 200¹ ПК України.

Додатковим системним ризиком визначається **можливість поширення на суб'єктів малого бізнесу автоматизованих механізмів моніторингу відповідності податкових накладних критеріям оцінки ризикованості** (СМКОР відповідно до пункту 201.16 статті 201 ПК України), що може створювати ризики блокування податкових накладних, іммобілізації обігових коштів та застосування штрафних санкцій за порушення строків їх реєстрації, визначених статтею 120¹ ПК України.

8. Щодо фінансових ризиків адміністрування податків у сфері електронної комерції відповідно до законопроекту № 15111-д (ДАС7)

Суть пропозиції. Оцінювання фінансових, адміністративних, правових та регуляторних ризиків, пов'язаних із запровадженням нових механізмів податкового адміністрування у сфері електронної комерції відповідно до законопроекту № 15111-д (ДАС7).

На операторів цифрових платформ покладаються додаткові процедурні обов'язки щодо проведення належної комплексної перевірки та забезпечення збереження даних протягом щонайменше **1825 днів** (статті 44 та 39-3 ПК України).

Модифіковані положення статей 117 та 118-2, зокрема пунктів 118-2.1 та 118-2.4 Податкового кодексу України, передбачають фінансово-правову відповідальність, включаючи штраф у розмірі **100 мінімальних заробітних плат** за неподання звітності щодо підзвітних продавців, а також стягнення **5 % суми винагороди оператора** за порушення правил верифікації.

Крім того, процесуальна вимога щодо примусового блокування облікових записів або призупинення виплат користувачам, які не надали ідентифікаційних відомостей протягом 60 днів, на думку авторів пропозиції, може створювати ризики обмеження права на здійснення підприємницької діяльності, гарантованого статтею 42 Конституції України.

Зазначені процесуально-процедурні обмеження та фінансові ризики для операторів цифрових платформ можуть не лише ускладнювати адміністрування, а й створювати передумови для виникнення **системних ризиків у сфері електронної комерції**.

Поряд із проблемами процесуального та адміністративного характеру, розширення механізмів податкового контролю у зв'язку з імплементацією положень законопроекту № 15111-д може мати **фінансово-економічний, правовий та регуляторний вплив** на функціонування суб'єктів господарювання та фізичних осіб.

Зокрема, встановлення диференційованого підходу до оподаткування доходів фізичних осіб, отриманих через цифрові платформи, у разі перевищення граничного оподатковуваного порогу — **834 розмірів мінімальної заробітної плати** (відповідно до запропонованого підпункту 178-1.4.1 пункту 178-1.4 статті 178-1 ПК України та змін до пункту 167.1 статті 167 ПК України) — може створювати диспропорції у фінансовому регулюванні та формувати негативні економічні стимули для суб'єктів дрібного підприємництва.

Запропонований правовий механізм передбачає оподаткування доходів у межах зазначеного ліміту за зниженою ставкою **10 %**. Водночас сума доходу, що перевищує встановлений критерій, а також доходи від видів діяльності, які не підпадають під спеціальний режим, підлягають оподаткуванню за ставкою **18 %** відповідно до пункту 167.1 статті 167 ПК України з одночасним утриманням військового

збору за ставкою 5 % (підпункт 1.2 пункту 16-1 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» ПК України).

Таким чином, сукупне фіскальне навантаження на суму перевищення становитиме **23 %**.

З економіко-правової точки зору така зміна навантаження, на думку авторів пропозиції, формує так званий **«ефект граничного стрибка»**, за якого замість поступового збільшення податкового навантаження платник податків стикається з різким його зростанням щодо кожної наступної гривні доходу понад нормативно визначену межу.